

Școala ideală

Raport

Studiul #romaniadeschisă

Școala ideală

1. Cuvânt înainte

Educația constituie un subiect sensibil în societatea românească. Rezultatele la testările internaționale, precum cele de la ultimul val al PISA din 2018, au alarmat opinia publică. Performanțele elevilor români nu doar că au scăzut față de scorurile obținute la testarea anterioară, dar se mai și situează sub media statelor OCDE.

Atât în discursul public cât și în cel politic, educația este prezentată ca reprezentând salvarea României. De la ce, rămâne de văzut, la fel cum rămâne de văzut și cum se va face asta, mai exact, și de către cine, în condițiile în care după 1990 învățământul a fost reformat în mod constant. Și cu toate acestea, iată-l și iată-ne într-un aparent declin, după cum o arată atât datele ceva mai concrete precum rezultatele la testările standardizate naționale sau internaționale, dar și opiniile cetățenilor, culese prin studii precum cel de față.

Indiscutabil, însă, toată lumea vrea o „Românie Educată”, după cum o spune și numele proiectului inițiat de Președintele României și „menit să susțină reșezarea societății pe valori și dezvoltarea sistemului educațional”¹.

Într-un fel, toate relele identificate în societatea noastră ajung, la un moment dat, să fie legate, direct sau indirect, de performanța sistemului educațional. Deficitul de personal este considerat de cel puțin o parte a mediului de afaceri și a societății ca rezultând din neadaptarea sistemului de învățământ la provocările concrete și actuale ale pieței. Rezultatele electorale ale „celuilalt” partid sunt și ele datorate uneori tot lipsei de educație a electoratului. Migrația masivă cu care ne confruntăm, la fel, se leagă într-un anumit mod tot de educație. La fel și delincvența și multe alte fenomene sociale.

Ce-i de făcut? Este o întrebare legitimă, la care toate lumea pare să aibă un răspuns. De cele mai multe ori, însă, acesta este legat strict de ceea ce se întâmplă la școală. De modul în care este structurată curricula, de dotările școlii, de implicarea profesorilor, de echilibrul dintre competențe teoretice și practice, dintre cunoaștere sau cultură generală și abilități concrete, cât mai ușor de aplicat.

Dar școala nu este o instituție izolată, ci este încastrată într-o societate mai largă, cu anumite caracteristici. Din păcate, acest lucru înseamnă că oricât de mult am umbla doar la școală, fără a ne

---

¹ <http://www.romaniaeducata.eu/>

uita și la legăturile dintre ea și societate, dintre ce anume preia din spațiul privat al familiei, reproduce și transformă, nu vom reuși niciodată să schimbăm lucrurile așa cum ne dorim.

Ceea ce știm, din păcate, este că școala românească este din multe motive o instituție care nu doar că reproduce niște inegalități existente deja în societate, dar în plus pare să le și adâncească destul de mult. În teza sa de doctorat despre educație, publicată în 2018, cercetătorul Sebastian Țoc observa că

---

diferențele majore între liceele din România nu sunt date atât de profesori, resurse materiale sau educaționale din școală, sau de procesul didactic care are loc zilnic, ci de selecția elevilor cei mai bine pregătiți și de universul normativ care a fost construit în jurul acestor licee (Țoc, 2018, p. 249).

Numeroase mecanisme de selecție, precum examenele de admitere sau testările naționale duc, alături de mulți alți factori, la un soi de segregare destul de importantă, care se observă poate cel mai mult în licee. Liceele bune din orașe au de obicei elevi buni, din toate punctele de vedere. Atât cu note mai bune, cât și provenind din medii familiale considerate *mai bune*. Liceele mai slabe tind să aibă o compoziție socială complet diferită. Și indiferent de dotări, de exemplu, așteptările elevilor, părinților și profesorilor sunt cu mult mai scăzute decât în liceele bune (Țoc, 2018). La ce ne putem aștepta, în aceste condiții, după finalizarea studiilor? La o adâncire a unor diferențe care, din start, sunt și ele datorate unor inegalități sociale, de venituri, de resurse.

Pandemia, putem presupune, a adâncit și mai mult toate aceste diferențe și a mărit decalajul între cei mai buni și cei mai slabi. Între cei cu resurse și cei fără. Copiii ai căror părinți nu au putut lucra de acasă în pandemie, pe perioada închiderii școlilor, au fost lăsați nesupravegheați la școala online, mulți cu resurse de învățare precare, și în familii cu competențe digitale reduse sau inexistente. Lesne de văzut, de altfel, dacă ne uităm la cum arată România la capitolul competențe digitale, la coada clasamentului european.

E ușor să arăți cu degetul și să dai vina pe politicieni, administrația publică, profesori sau pe sistemul de învățământ în general. E la fel de ușor, sau poate și mai ușor, să duci discuția înspre responsabilitate individuală. Cei care nu dețin competențe esențiale, care se încadrează în categoria analfabetismului funcțional, care nu au terminat o facultate sau nici măcar un liceu, sunt și ei arătați cu degetul ca unici vinovați ai situației lor. Iar rezultatele unui studiu precum cel de față pot duce foarte ușor la astfel de concluzii. Scopul său, însă, nu a fost însă de a înlesni acuzele, îmbogățindu-le cu date. Ci mai degrabă de a suscita noi întrebări.

Iar această foarte lungă introducere și-a propus să îmbogățească discuția despre educație plasând-o într-un context mai larg. Arătând că un rezultat mic la examenul de bacalaureat sau la testul PISA nu este nici vina elevului care nu a învățat, nici a părinților care nu i-au oferit *cei șapte ani de acasă*, nici a lipsei de resurse din școli, a calității actului de predare sau a programei școlare. Desigur că toți factorii enunțați pot juca un anumit rol, însă contează foarte mult unde te naști, ce fel de resurse de învățare, și nu numai, ai disponibile în mediul familial, și de abia după și ceea ce se întâmplă în școală, factorii psihologi și toți ceilalți.

Acestate fiind spuse vă propunem, înainte de a trece prin prezentarea studiului și al rezultatelor sale, un mic exercițiu. Faceți un pas în spate și încercați să priviți imaginea de ansamblu. Întrebați-vă care este, de fapt, miza, aici? Ce ne dorim de la viitor? Cum vrem să arate România peste 5, 10 sau 15 ani? Ce fel de oameni ne dorim să avem alături? Angajați performanți pentru companii sau corporații? Cetățeni independenți într-un mediu concurențial, în care fiecare este pe cont propriu? Oameni responsabili și față de cei apropiați, dar și față de *celălalt*, care continuă să ne sperie, cel puțin pe unii dintre noi, pentru că pare foarte diferit?

Nu există un răspuns bun la toate aceste întrebări, și variantele oferite nu sunt nici exhaustive și nici mutual exclusive.

1. Metodologie și obiective

Datele din studiul de față au fost culese prin intermediul unui scurt chestionar online, promovat pe rețele de socializare și prin intermediul reclamelor online, vizând în principal public din mediul urban, și în principal regiunea București-Ilfov. Principala categorie vizată a fost reprezentată de părinți, întrucât aceștia decid sau cel puțin influențează puternic parcursul educațional al copiilor.

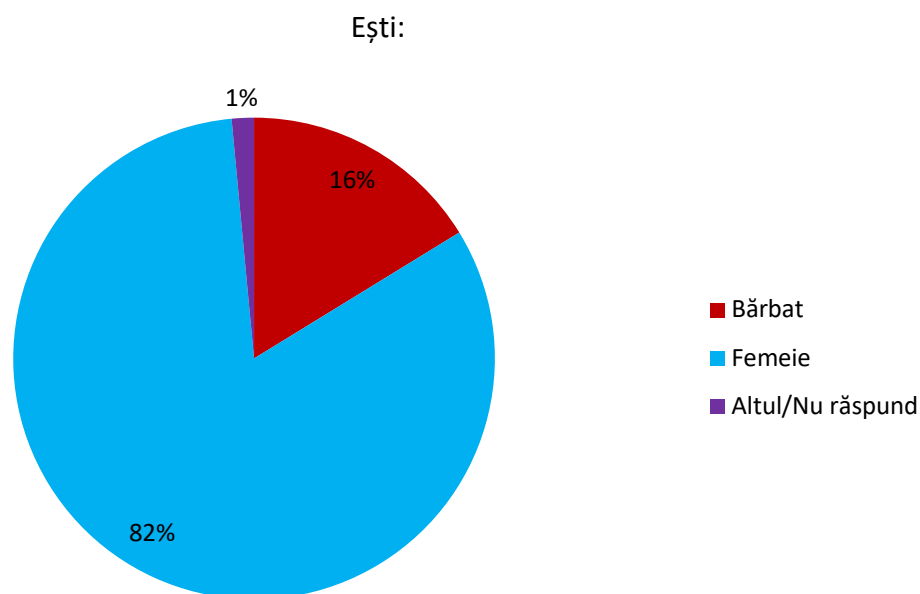
Chestionarul a fost activ pe platforma Survey Monkey, în perioada 22 noiembrie 2021 – 10 ianuarie 2022. În total, a fost accesat și început de 1329 de respondenți, dintre care 671 au completat întreg chestionarul. Raportul a fost făcut luând în calcul doar cei 671 de respondenți care au răspuns la toate întrebările.

Eșantionul nu este reprezentativ statistic nici pentru populația României, nici pentru populația activă online. Dimpotrivă, reprezintă opiniile unor segmente specifice și relativ omogene ale populației, însă relevante pentru obiectivul prezentului studiu și pentru partenerul principal al acestuia, AmSchool. Dincolo de pretențiile reduse de reprezentativitate statistică pe care le pot avea în general

chestionarele popularizate online, indiferent că vorbim de chestionare distribuite pe canale specifice sau de nișă sau pe paneluri online, această cercetare a fost interesată în principal de aflarea opiniilor privind sistemul de învățământ preuniversitar în rândul unui public mai educat decât media populației, mai înstărit, și activând preponderent în regiunea București-Ilfov.

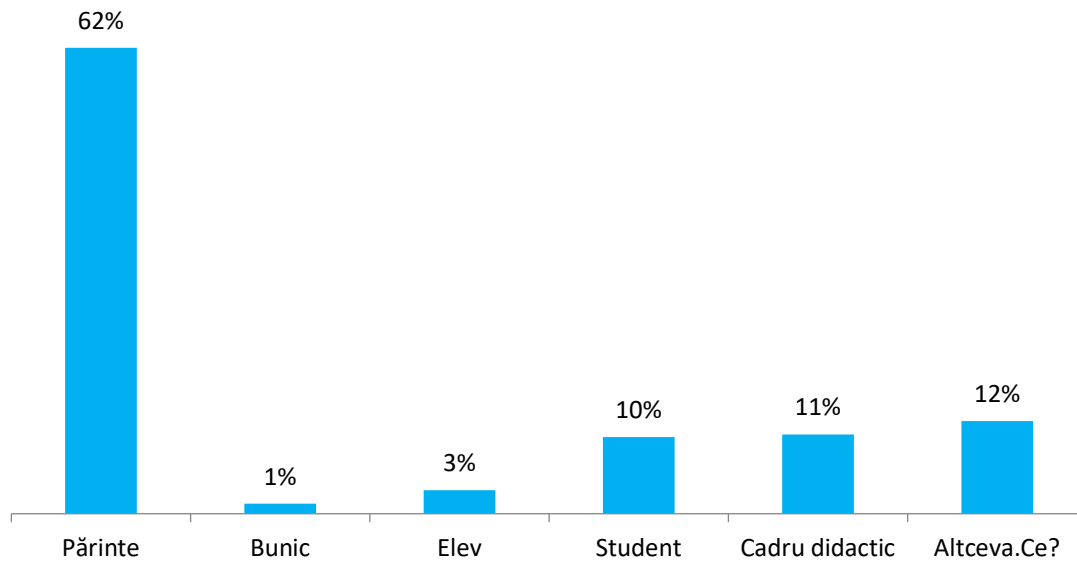
2. Structura eșantionului

82% dintre respondenți au fost femei. Răspunsurile nu au fost ponderate în funcție de gen, și reflectă exact această structură dezechilibrată. Este posibil ca ponderea ridicată să fie datorată disponibilității mai mari de a răspunde, mai ales în raport cu o astfel de temă. Structuri similare au mai fost observate și în cadrul altor eșantioane din cadrul unor studii cu metode similare de culegere însă ipotezele nu au fost nici testate și nici validate empiric.

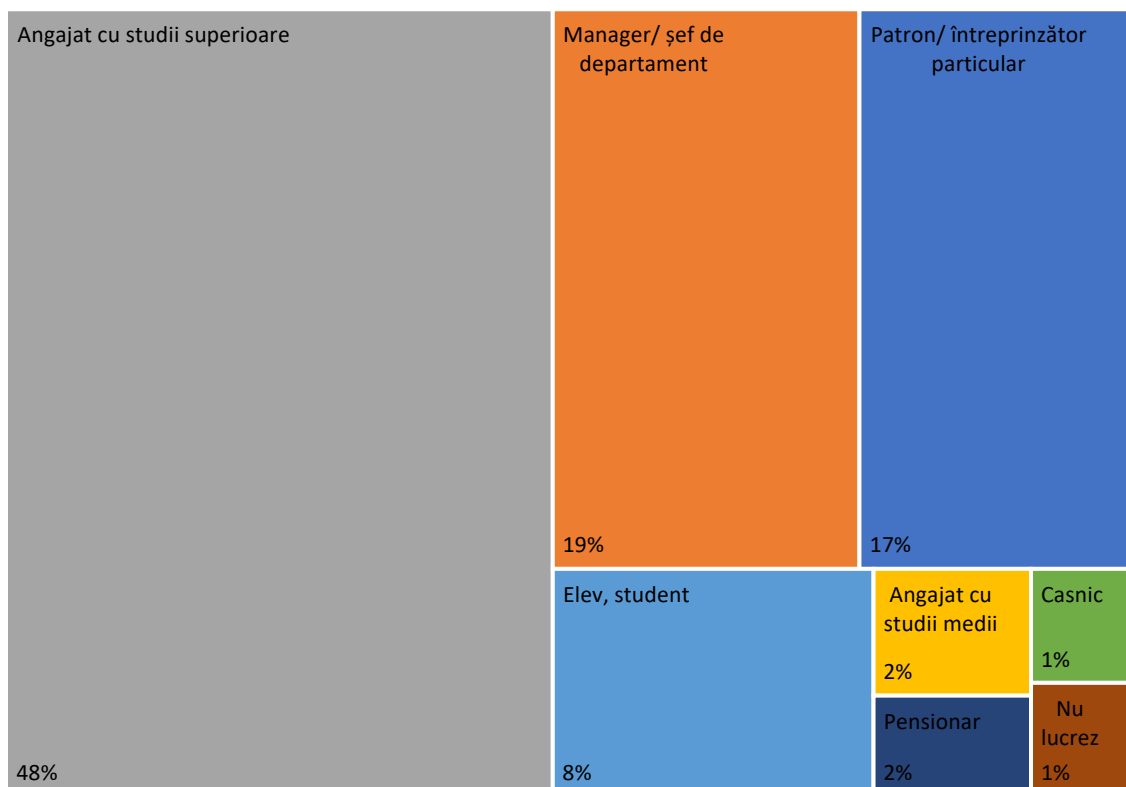
62% dintre respondenți sunt părinți, 10% studenți și 11% cadre didactice.

Care este relația ta cu sistemul de învățământ? Ești:

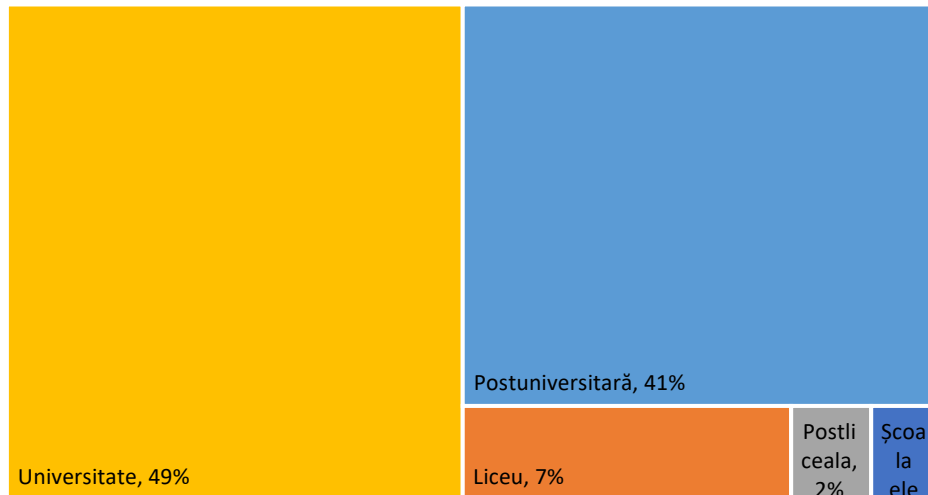
Aproape jumătate dintre respondenți sunt angajați cu studii superioare. 19% sunt manageri sau șef de departament, ocupând o poziție de conducere, în timp ce 17% au declarat că sunt întreprinzători particulari sau patroni.

Ocupația

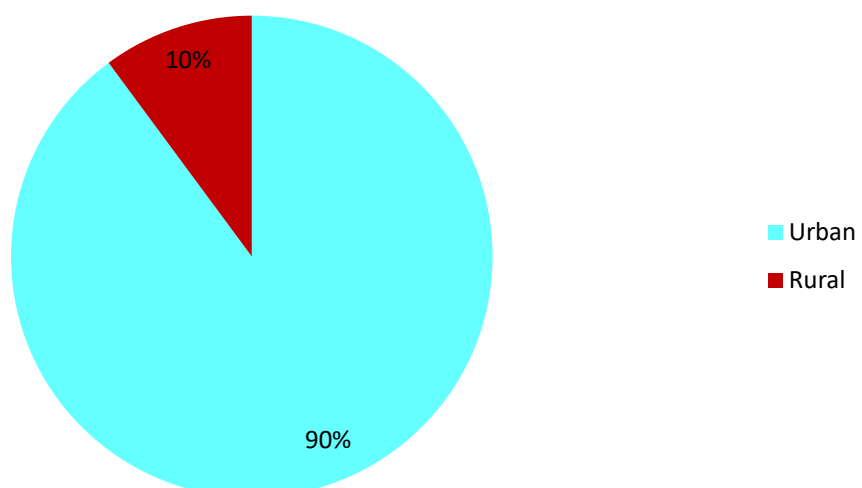
Peste 90% dintre respondenți au studii superioare, 41% fiind absolvenți de studii postuniversitare. După cum o arată și celelalte date, eșantionul este alcătuit preponderent dintr-o clasă de mijloc, educată și cel mai probabil cu resurse mult peste medie. Conform ipotezelor prezentate la început, tocmai acest grup ar trebui să beneficieze cel mai mult de pe urma sistemului actual de învățământ.

Care este ultima școală pe care ai absolvit-o?

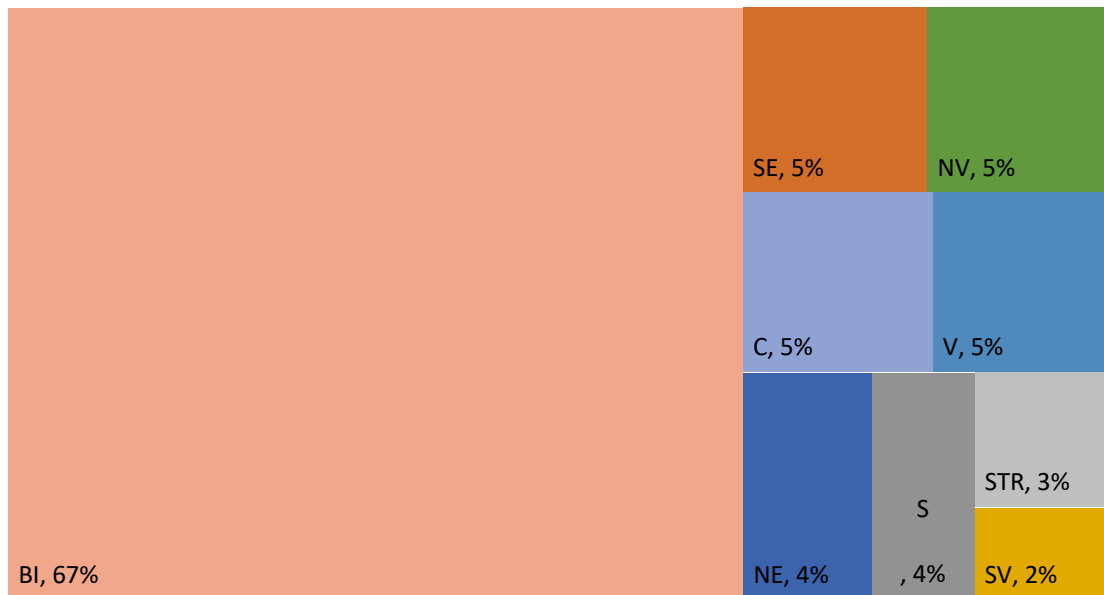
90% dintre respondenți locuiesc în mediul urban, și au astfel acces la școli și licee bune și foarte bune.

În ultimele 3 luni, ai locuit mai mult în mediul urban sau rural?

67% locuiesc în București și Ilfov, restul eșantionului fiind distribuit relativ uniform în regiunile de dezvoltare.

În ce regiune locuiești?

3. Rezultate

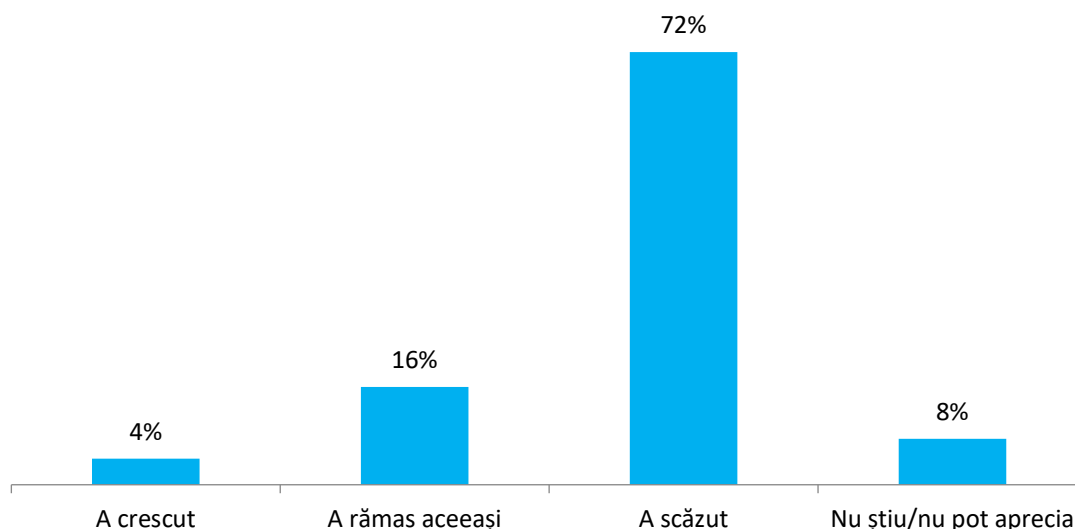
a. Evaluarea sistemului actual

72% dintre respondenți consideră că în ultimii 10 ani calitatea învățământului preuniversitar a scăzut.

16% consideră că a rămas la fel, în timp ce doar 4% sunt de părere că aceasta a crescut. 8% nu au știut ce să răspundă sau nu s-au considerat în măsură să aprecieze.

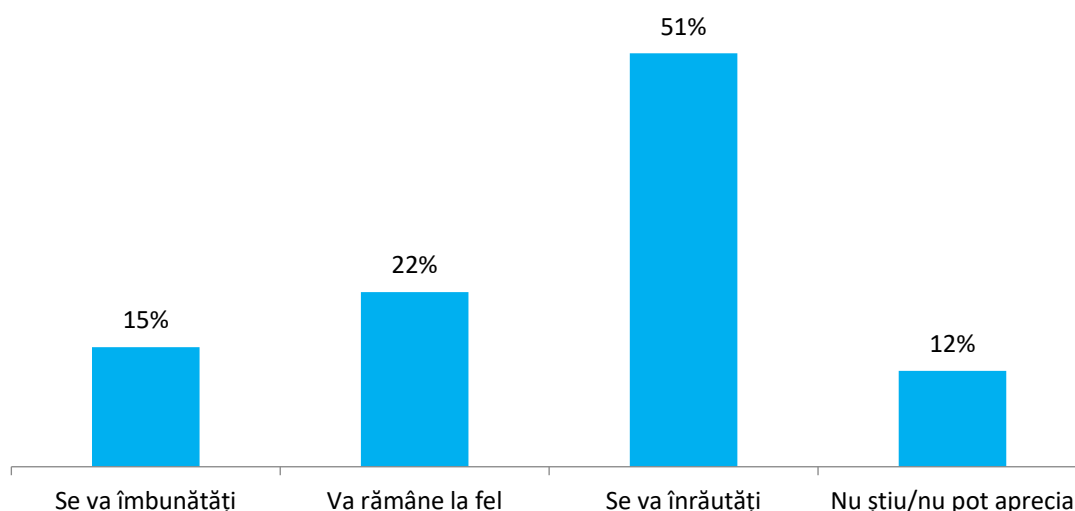
În opinia ta, calitatea învățământului românesc preuniversitar din ultimii 10 ani:

Doar 15% dintre respondenți s-au arăta optimiști în privința următorilor 10 ani, considerând că învățământul preuniversitar românesc se va îmbunătăți. 22% consideră că va rămâne la fel, în timp ce puțin mai mult de jumătate sunt de părere că se va înrăutăți, ceea ce arată o lipsă de încredere în viitor, pe care o regăsim și în răspunsurile la următoarele întrebări.

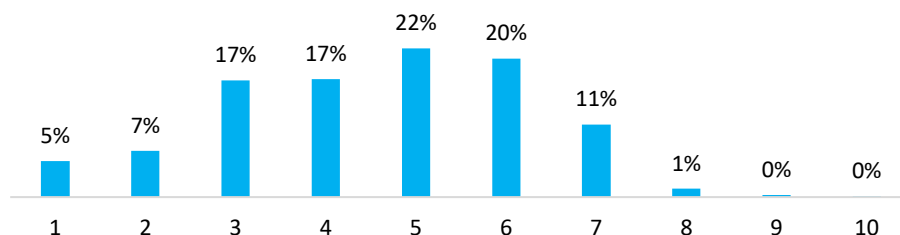
În același timp, această percepție sumbră asupra viitorului școlii reprezintă și o lipsă de încredere în reformele și măsurile anunțate în ultimii ani, precum România Educată, proiect de țară pe care l-am menționat la început. Este posibil ca ea să fie influențată de ultimii doi ani și de perioada pandemiei, în care învățământul și-a arătat o mare parte din limite, însă cu siguranță nu aceasta este unica explicație.

În opinia ta, în următorii 10 ani, învățământul românesc preuniversitar:

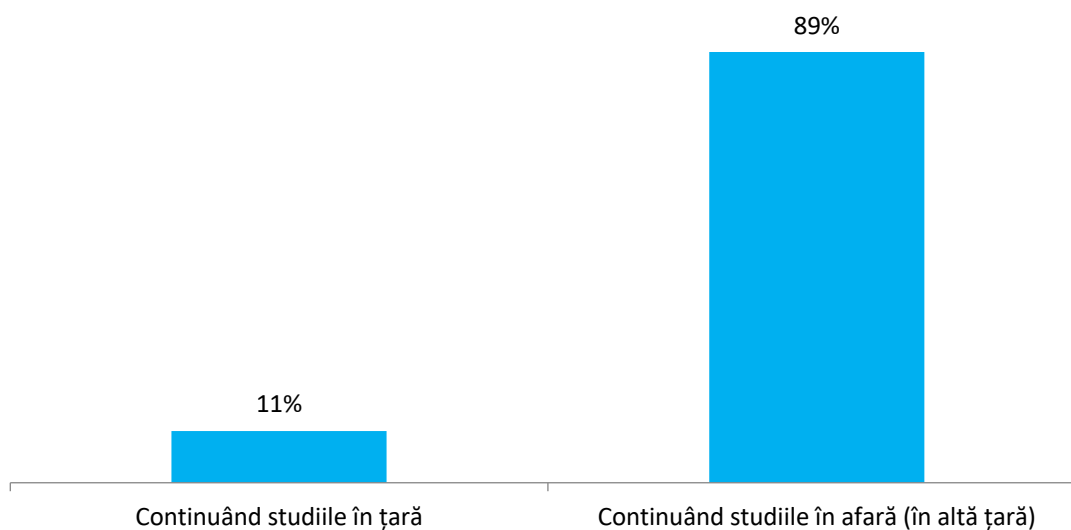
Am vrut să scoatem învățământul românesc preuniversitar la tablă, și din păcate nu a trecut testul, pus față în față cu așteptările respondenților din eșantion. **Nota medie obținută de acesta a fost de 4.55 din 10.** Doar 1% dintre aceștia i-au acordat o notă mai mare de 7, și nimeni nu a ales 9 sau 10.

Ce notă ai acorda, pe o scală de la 1 la 10, unde 1 este cea mai mică, iar 10 cea mai mare, învățământului românesc preuniversitar (până la clasa a 12-a, inclusiv)?

Din păcate, consecințele acestei lipse de apreciere din partea respondenților sunt destul de mari, și le putem considera și legate de fenomenul migrației. În graficul următor observăm că nici învățământul superior nu pare a se bucura de o apreciere mai mare, **89% dintre respondenți considerând că tinerii au șanse mai mari de a se dezvolta intelectual și profesional continuându-și studiile în afara țării.**

Crezi că un tânăr are șanse mai mari să se dezvolte intelectual și profesional:

Privind într-un context mai larg aceste date, putem infera câteva lucruri deloc îmbucurătoare. Chiar dacă nu discutăm despre un eșantion reprezentativ, avem totuși un set de respondenți relativ omogen prin prisma resurselor, educației și locului de reședință. În teorie cel puțin, aceștia (sau copiii lor) sunt și marii câștigători ai configurației actuale a sistemului de învățământ. Au resurse superioare unei mari părți a populației și locuiesc în aglomerări urbane cu o ofertă educațională mult mai bună. În plus, nivelul lor de educație le oferă punct de pornire sau un sprijin semnificativ pe tot parcursul celor 12 clase. Tot ei reprezintă și segmentul care poate, cel mai probabil, să își trimită copiii la studii în afară. Și chiar dacă nu îi pot susține financiar în întregime, îi pot încuraja și ajuta să găsească resursele necesare pentru a-și urma studiile în altă țară.

Avem astfel un sistem educațional perceput ca performând foarte slab tocmai de cei care dețin resursele necesare pentru a beneficia cel mai mult de pe urma sa. Tot aceștia preferă, în proporție covârșitoare, ca odraslele lor să plece din țară pentru a se dezvolta intelectual și profesional. Rămân în urmă cei defavorizați, cu acces redus la educație de calitate, și decalajul dintre ei și restul pare să se adâncească în permanență în acest mod.

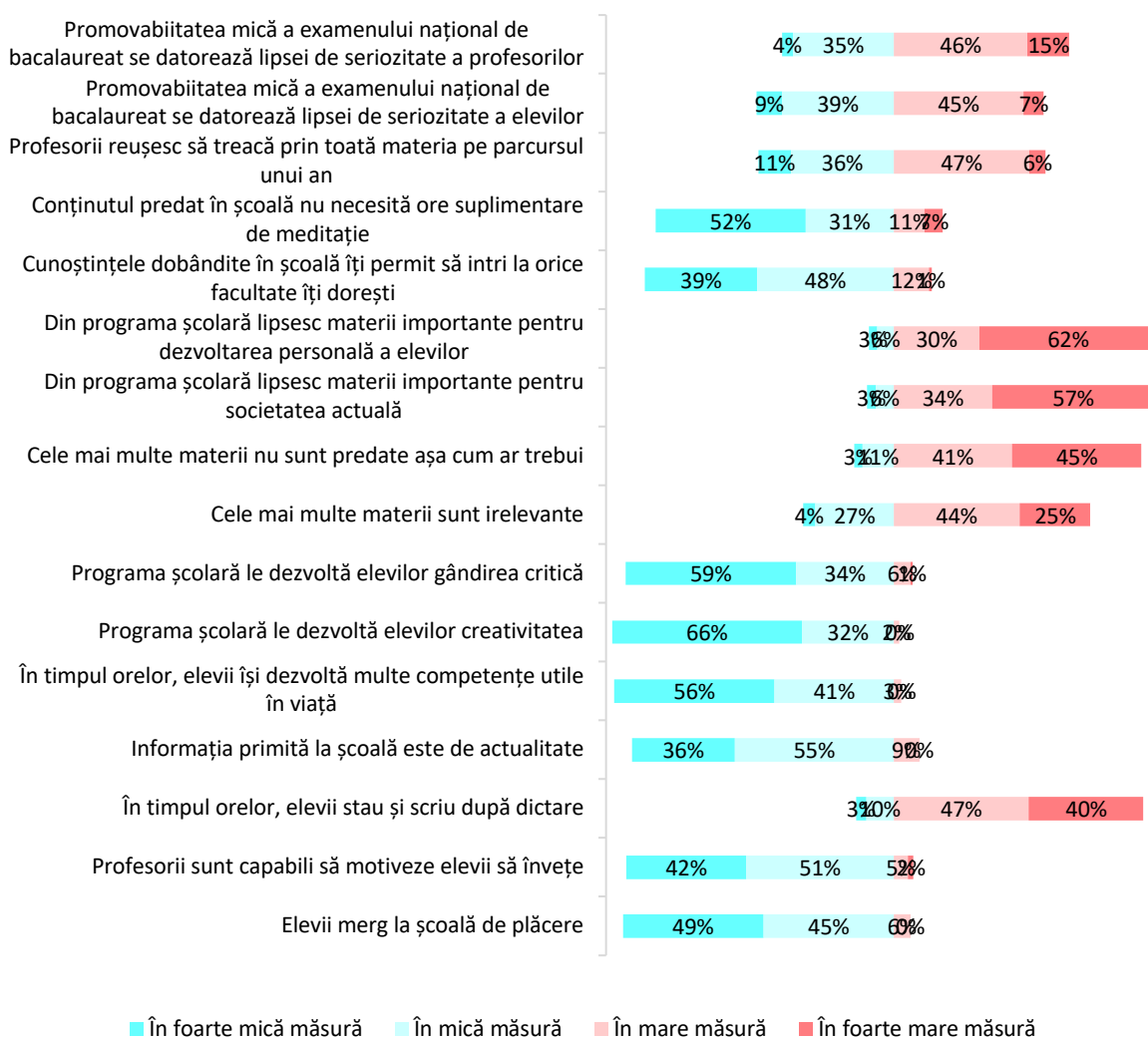
Un exercițiu de imaginație ne arată un scenariu și mai drastic. Dacă elevii provenind din medii familiale cu resurse semnificativ mai mari, care termină licee bune, pleacă din țară la facultate și nu se mai întorc, în timp inclusiv cadrele didactice vor fi recrutate din rândul celorlalți, cu scoruri și cu competențe apropiate de medie sau sub medie. Fără o schimbare mai radicală calitatea va continua să scadă.

În cele ce urmează, am vrut să testăm gradul de acord al respondenților cu mai multe afirmații care se referă la sistemul de învățământ preuniversitar. Câteva dintre acestea polarizează într-o anumită măsură respondenții, cu răspunsuri distribuite în ambele părți ale scalei în patru trepte folosite pentru evaluare. În această categorie se încadrează primele trei. Promovabilitatea mică a examenului de bacalaureat este astfel atribuită și elevilor și profesorilor, mediile ponderate ale răspunsurilor fiind destul de apropiate.

În ceea ce privește programa școlară și competențele dezvoltate de-a lungul anilor de învățământ preuniversitar, observăm că lipsesc, în opinia respondenților, **creativitatea și gândirea critică**, precum și **competențele utile în viață**. În plus, programa este considerată și ca fiind **învechită** și plină de materii irelevante, lipsind cele care adresează direct **dezvoltarea personală** a elevilor sau care sunt importante pentru societatea actuală.

Școala în sine **nu te pregătește nici suficient de bine pentru a putea intra la facultate, fiind nevoie de meditații suplimentare pentru a suplini conținutul predat în școală**. De altfel, în opinia unei părți a respondenților, **profesorii nici măcar nu reușesc să treacă prin toată materia din programă pe parcursul unui an, și nu reușesc nici să motiveze elevii să învețe**. La rândul lor, aceștia din urmă nu merg la școală din plăcere.

În ce măsură crezi că următoarele afirmații descriu sistemul educațional preuniversitar?

Pentru a înțelege mai bine cum este perceput sistemul de învățământ actual, am rugat respondenții să îl descrie, folosind **trei cuvinte**. Norul de cuvinte de mai jos arată răspunsurile acestora. Cu cât ponderea unui cuvânt este mai mare în totalul răspunsurilor, cu atât dimensiunea sa este mai mare.

Cuvântul de ordine care definește învățământul preuniversitar este **învechit**. Observăm și alte cuvinte cu înțeles similar, precum depășit, inadapdat sau conservator. Mai apar și **rigid, încărcat, slab sau ineficient, obositor, dezinteresat, greoi și multe alte atribute negative**. Norul de cuvinte confirmă opiniile proaste despre învățământ regăsite și la celelalte răspunsuri ale chestionarului.

Figura 1. Cum ai descrie, in trei cuvinte, sistemul de învățământ actual? (de stat, preuniversitar -pana in clasa a 12-a)

În norul următor de cuvinte observăm, în detaliu, principalele competențe pe care cred respondenții că le dezvoltă sistemul de învățământ preuniversitar. Observăm câteva categorii principale mai răspândite, și multe altele fragmentate. În principal, însă, cei mai mulți consideră că școala românească este bazată pe memorare sau toceală, aceasta fiind principala competență relevantă dezvoltată. Este de remarcat și numărul destul de mare al celor care consideră că nu se dezvoltă niciun fel de competență.

Pe lângă acestea, însă, au apărut în reprezentarea grafică și trăsături de caracter precum **obediința și competitivitatea**. Deși nu sunt competențe propriu zise, ele ne spun ceva despre modul în care este văzut sistemul de învățământ, și provin din cum este percepută structura acestuia și interacțiunile din

clasă. Competitivitatea, de exemplu, din răspunsurile mai detaliate, este văzută ca asociată cu un alt cuvânt care apare în grafic, individualismul, și este considerată o trăsătură negativă. Vorbim despre o competiție axată în primul rând pe note, și mai puțin pe cooperare.

Figură 2 Ce competențe crezi că dezvoltă în prezent, sistemul de învățământ românesc preuniversitar?

b. Muncă și educație, sau educație și muncă?

Am vrut să investigăm și modul în care percep respondenții relația dintre educația din primii 12 ani de școală și piața muncii. Am făcut acest lucru pentru că în dezbaterea publică această legătură este tratată aproape constant, de multe ori explicit însă aproape întotdeauna implicit. Am putut vedea

inclusiv în studiul de față tendința, atât în modul în care a fost evaluată școala și s-a discutat despre competențe, dar și în modul în care a fost abordată relația dintre teorie și practică în școală.

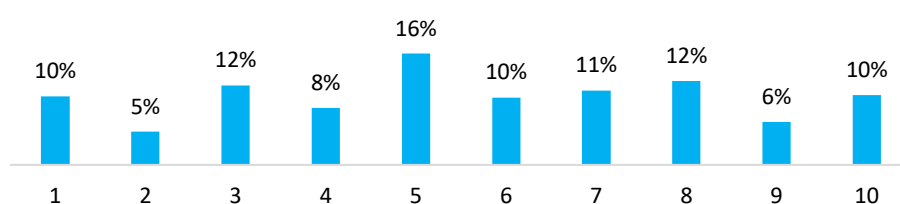
Am întrebat astfel respondenții care au absolvit liceul **cât de mult i-a ajutat acesta în meseria pe care o practică acum. Media răspunsurilor a fost de 5.58.** Dacă ne uităm la cum arată distribuția acestora, în graficul de mai jos, putem lansa câteva ipoteze.

Prima dintre acestea ar fi că **nu există nicio legătură clară între ceea ce se învață în liceu și ceea ce este necesar la un loc de muncă**, în opinia respondenților. Fiind însă vorba doar de o lipsă de cauzalitate percepută, nu înseamnă că ea nu există în realitate. Mai degrabă, având în vedere și că valoarea mediană este 5, o astfel de relație este greu de evaluat.

O a doua, care ia în calcul segregarea și inegalitățile din sistemul de învățământ românesc, introduce în discuție noțiunea de noroc. Dacă presupunem că respondenții au putut evalua corect răspunsul la această întrebare, invalidând explicațiile din paragraful anterior, **un parcurs educațional pe perioada liceului care să se dovedească util pentru locul de muncă ulterior ține de noroc mai mult decât de calitatea învățământului în general.** Reamintim că eșantionul a fost destul de omogen, din multe puncte de vedere, și putem presupune că respondenții au avut acces la o educație bună sau foarte bună și în perioada liceului, cei mai mulți dintre ei continuându-și studiile și după.

Pornind de la această ipoteză a norocului, care din păcate nu pune sistemul de învățământ într-o lumină prea bună, ne putem pune următoarea întrebare. Cum putem ajunge la un sistem educațional care să le ofere tuturor oportunități și abilități de bază similare? Cum ne putem asigura că educația obținută la finalul primilor 12 ani de școală, indiferent cum ne dorim să o măsurăm, ține mai puțin de noroc, de resursele gospodăriei și ale familiei, și mai mult de instituții și procese eficiente?

Cât de mult te-a ajutat ce ai învățat la liceu în meseria pe care o practici, pe o scală de la 1 la 10, unde 1 înseamnă deloc iar 10 înseamnă foarte mult?

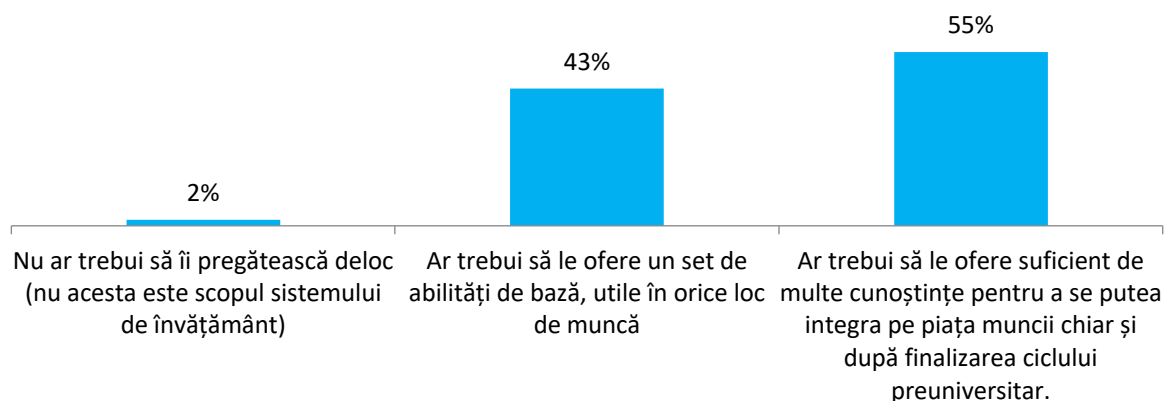

Pentru a răspunde la întrebarea de mai sus poate fi însă nevoie să mai facem un pas în spate și să ne întrebăm altceva. Ce anume ne dorim, de fapt, de la educație în raport cu piața muncii? Vrem să pregătească angajați productivi, cetățeni buni, obedienți, sau toate acestea la un loc? Când ne dorim ca tinerii să își înceapă activitatea (și de ce)?

Așa cum este gândit în prezent, liceul (și într-o oarecare măsură și gimnaziul) pune accentul aproape exclusiv pe câteva materii, în detrimentul celorlalte. Acestea sunt materiile necesare la evaluările naționale, fie că vorbim despre examenul de capacitate sau bacalaureat, fie la admiterea la facultate, acolo unde încă se mai dă examen. Aceste examene care fac tranziția între diferite etape ale vieții și diferite instituții de învățământ duc la o ierarhizare a materiilor predate în școală, între unele considerate importante, în principal pentru că au o miză clară, și materii *de umplură*, care nu sunt considerate nici la fel de importante și de cele mai multe ori nici la fel de utile. Din acest motiv, de multe ori ele nici nu sunt tratate cu seriozitate de către elevi, profesori sau părinți.

Considerentele privind piața muncii sunt aici secundare, instituția școlii favorizând *by design* doar câteva materii și competențe. Și dacă ne uităm la graficul de mai jos observăm că pentru majoritatea covârșitoare a respondenților, ele ar trebui să fie centrale sistemului de învățământ preuniversitar. Doar 2% dintre aceștia consideră că nu acesta este scopul, **55% considerând că ciclul preuniversitar ar trebui să le ofere tinerilor suficient de multe cunoștințe pentru a se integra pe piața muncii imediat după absolvirea acestuia.**

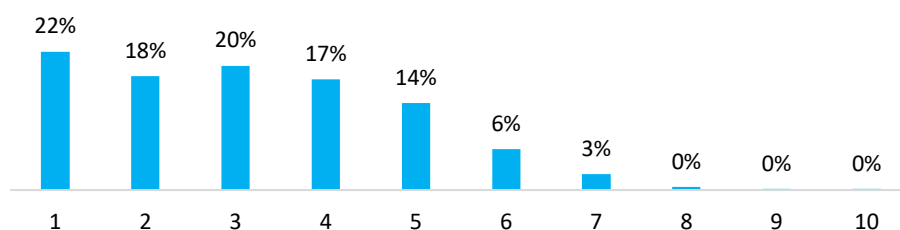
Cât de bine crezi că ar trebui să pregătească sistemul de învățământ românesc (preuniversitar) tinerii pentru piața muncii?

Întrebarea a fost formulată cu un anumit grad de tendențiozitate, întrucât a vrut să testeze gradul de acord cu acest tip de relație foarte vizibilă în opinia publică, dintre școală, dezvoltare și muncă, în rândul categoriei investigate. Ea nu a fost contestată decât de un număr infim de respondenți.

Sistemul de învățământ românesc preuniversitar nu reușește însă nici să răspundă acestui tip de așteptări. Dimpotrivă, spre deosebire de utilitatea percepută a cunoștințelor obținute anterior în școală pentru respondenți, graficul de mai jos ne arată că în prezent aceștia consideră că școala eșuează în această privință. **Nota medie este de 3.17 din 10, iar mediana din 3. Doar 3% dintre respondenți au dat note mai mari de 6.**

Pe o scală de la 1 la 10, unde 1 înseamnă deloc iar 10 foarte bine, cât de bine crezi că reușește sistemul de învățământ românesc (preuniversitar) să pregătească tinerii pentru piața muncii?

c. Ce-i de făcut?

Am încercat să aflăm, prin intermediul chestionarului, și **cum ar trebui să fie școala**, în opinia respondenților. Și am ajuns la norul de cuvinte de mai jos, ceva mai variat și mai bine echilibrat decât cel care descrie sistemul actual de învățământ. Observăm, pe de o parte, o preocupare pentru **aplicabilitate și cuplarea cu piața muncii despre care am discutat anterior, însă și o aducere la zi a materiei, prin creșterea relevanței acesteia pentru vremurile actuale**. Pe de altă parte, viziunea respondenților ia în calcul și un sistem educațional mai orientat către elevi, care să țină cont de ceea ce și-ar dori aceștia, dar care să fie și mai flexibil și să se poată adapta nevoilor acestora.

Figura 3 Cum ai descrie, în trei cuvinte, școala ideală?

Principalele competențe pe care cred respondenții că ar trebui să le dezvolte școala în primele douăsprezece clase țin mult de **comunicare, creativitate, competențele digitale, gândirea critică, însă și competențe sociale și inteligența emoțională**. Reprezentarea grafică este altfel în oglindă, dacă ne raportăm la competențele pe care aceiași respondenți consideră că le dezvoltă școala actuală.

Figură 4 Ce competențe crezi că ar trebui să dezvolte școala, în primele 12 clase?

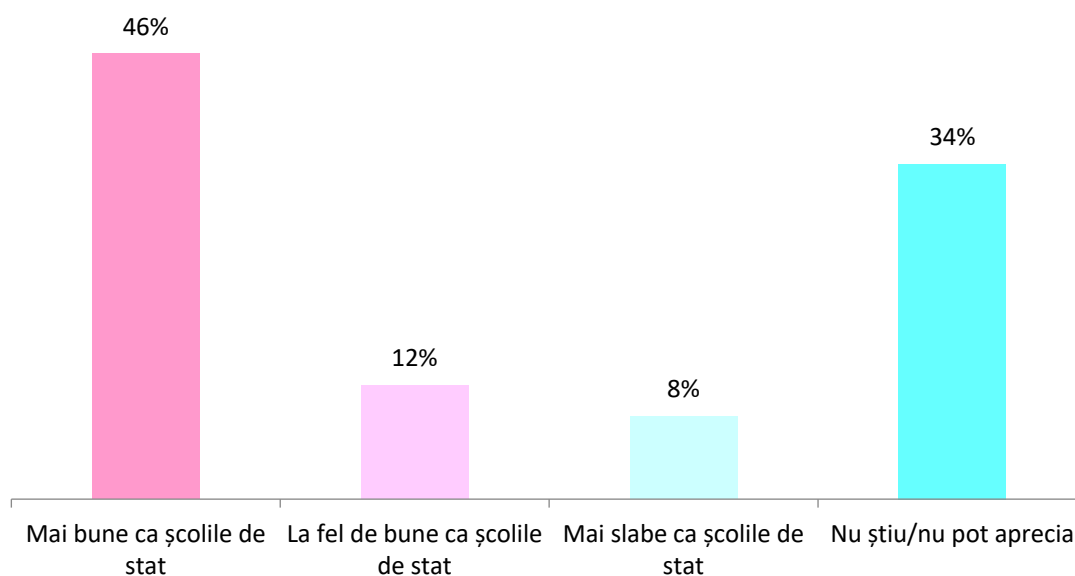
Pornind de la o serie de diferențe dintre sistemul american de învățământ, așa cum au fost puse în practică în interiorul AmSchool, partenerul principal al studiului, am vrut să vedem în ce măsură ar fi de acord respondenții cu astfel de schimbări în sistemul de învățământ preuniversitar. După cum se poate vedea mai jos, cele mai multe au fost evaluate pozitiv de aproape toți respondenții, cu două excepții. Eliminarea temelor pentru acasă și efectuarea lor în școală și spațiile deschise de învățare în locul sălilor tradiționale de clasă au fost contestate de aproximativ 20% dintre respondenți. La polul opus avem o programă școlară care să elimine nevoia de meditații și încurajarea susținută a gândirii critice în rândul elevilor, dar și asistența pentru orientarea în carieră, care ar și duce la o conectare mai bună a învățământului cu piața muncii.

În ce măsură ești de acord că următoarele schimbări ar fi bune în sistemul educațional preuniversitar?

În final, ne-am dorit să vedem ce opinie au respondenții despre școlile private. Observăm din pondere mare a celor care nu știu sau nu pot aprecia că multă lume nu este tocmai familiarizată cu sistemul privat de învățământ. Pe de altă parte însă, doar 8% consideră că acestea ar fi mai slabe decât școlile de stat, aproape jumătate din eșantion (46%) considerând că sunt mai bune.

Crezi că școlile private (învățământul preuniversitar) sunt:

Referințe

Țoc, S. (2018). *Clasă și educație. Inegalitate și reproducere socială în învățământul românesc*. . București: Pro Universitaria.